

8. Перепечай Н.М. Маркетинг банківських послуг : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами». – Харківський державний економічний університет. – Х., 2003. – С. 14.
9. Дзюблюк О.В. Банківські операції : підручник / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль : Вид-во ТНЕУ «Економічна думка». – 2009. – 696 с.
10. Шевцова М.Ю. Ринок банківських послуг: динаміка розвитку та сегментації / М.Ю. Шевцова, Ю.О. Солодовник // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 5(2). – С. 149-155.
11. Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг : навчальний посібник / В.П. Ходаківська, О.Д. Данілов. – Ірпінь : Академія ДПС України. – 2001. – 501 с.
12. Заверуха І.Б. Банківське право : посібник для студентів / І.Б. Заверуха. – Львів : Астролябія. – 2002. – 222 с.
13. Безклубий І.А. Співвідношення понять «банківська послуга», «банківський правочин» і «банківська операція» / І.А. Безклубий // Підприємництво, господарство і право. – К., 2004. – № 8. – С. 51-65.
14. Косова Т.Д. Банківські операції : навч. пос. / Т.Д. Косова, О.Р. Циганов. – К. : Центр учбової літератури. – 2008. – 372 с.
15. Каджаева М.Р. Банковские операции / М.Р. Каджаева, С.В. Дубровская / учеб. для студ. сред. проф. учеб. заведений. 4-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия». – 2008. – 400 с.
16. Науменкова С.В. Ринок фінансових послуг / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко : навч. посібн. – К. : Знання. – 2010. – 532 с.
17. Череп А.В. Банківські операції / А.В. Череп, О.Ф. Андросова : навч. посібник. – К. : Кондор. – 2007. – 410 с.
18. Paul S. Die theoretische Fundierung von Bankfunktionen aus der Perspektive der Institutionenökonomie / Paul S., Reckenfelderbäumer M., Süchting J. – P. 39-65.
19. Дзюблюк О.В. Про деякі напрями розвитку ринку банківських послуг в Україні / О.В. Дзюблюк // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 86-91.
20. Дзюблюк О.В. Комерційні банки в умовах переходу до ринкових відносин / О.В. Дзюблюк. – Т. : Тернопіль, 2002. – 140 с.
21. Капран В.І. Банківські операції / В.І. Капран, М.С. Кривченко, О.К. Коваленко, С.І. Омельченко : навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури. – 2006. – 208 с.
22. General Agreement on Trade in Services. Annex on financial services // World Trade Organisation. – 31 p.
23. Ткачук В.О. Маркетинг у банку : навчальний посібник. – Тернопіль : «Синтез-Поліграф». – 2006. – 225 с.

УДК 339.13.017

Якубовська К.В.*студент**Миколаївського національного аграрного університету***Завірюха Н.А.***студентка**Миколаївського національного аграрного університету*

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто проблеми формування експортного потенціалу вітчизняних аграрних підприємств. Відмічено, що на відміну від ряду областей України Миколаївщина має традиційно позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу. Було встановлено, що однією з основних задач, що стоять перед аграрною галуззю Миколаївської області, є підвищення конкурентоспроможності власної продукції. Метою реалізації стратегії розвитку експортного потенціалу аграрного сектору Миколаївської області є перетворення існуючого потенціалу в реальне зростання показників діяльності регіональної економічної системи. Обґрунтовано, що найбільш перспективним шляхом досягнення цієї мети є акумуляція існуючих та мобілізація нових джерел інвестиційних ресурсів для використання їх на розширене відтворення найбільш ефективних виробничо-господарських підкомплексів регіону, сприяння просуванню їх продукції на міжнародному ринку. Доведено, що повноправним учасником світового ринку можна стати, якщо виробництво буде стабільним, продукція – високої якості і конкурентоспроможною.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, сільськогосподарська продукція, продовольча безпека, конкурентоспроможність, якість, урожайність, зовнішній ринок, експорт, експортний потенціал, валютні надходження.

Якубовская К.В., Завируха Н.А. ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ АГРАРНОГО СЕКТОРА НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье рассмотрены проблемы формирования экспортного потенциала отечественных аграрных предприятий. Отмечено, что в отличие от ряда областей Украины Николаевская область имеет традиционно положительное сальдо внешнеторгового баланса. Было установлено, что одной из основных задач, стоящих перед аграрной отраслью региона, является повышение конкурентоспособности собственной продукции. Целью реализации стратегии развития экспортного потенциала аграрного сектора Николаевской области является превращение существующего потенциала в реальный рост показателей деятельности региональной экономической системы. Обосновано, что наиболее перспективным путем достижения этой цели является аккумуляция существующих и мобилизация новых источников инвестиционных ресурсов для использования их на расширенное воспроизводство наиболее эффективных производственно-хозяйственных подкомплексов региона, содействие продвижению их продукции на международном рынке. Доказано, что полноправным участником мирового рынка можно стать, если производство будет стабильным, продукция – высокого качества и конкурентоспособной.

Ключевые слова: аграрный сектор экономики, сельскохозяйственная продукция, продовольственная безопасность, конкурентоспособность, качество, урожайность, внешний рынок, экспорт, экспортный потенциал, валютные поступления.

Yakubovska K.V., Zviruha N.A. FORMATION AND DEVELOPMENT OF EXPORT POTENTIAL OF THE AGRICULTURAL SECTOR ENTERPRISES MYKOLAIV REGION

In article describes the problem formation export potential of domestic agricultural enterprises. It is noted that unlike some regions of Ukraine Mykolaiv region has traditionally positive balance of trade. It was found that one of the main tasks facing the agricultural industry

in the region is to increase the competitiveness of their own products. To implement the strategy of development of the export potential of the agricultural sector of Mykolaiv region is the conversion of an existing potential in the real growth of the performance of the regional economic system. Been proved that the most promising way achieve this objective is the accumulation of existing and generating new sources of investment resources for use in the expanded reproduction of the most efficient production and economic subcomplexes region, promote the advancement of their products in the international market. It is proved that a full participant in the global market can be, if the production is stable products – high quality and competitive.

Keywords: agrarian sector of economy, agricultural production, food security, competitiveness, quality, productivity, export market, export, export potential, foreign exchange earnings.

Постановка проблеми. Особливостями, основними тенденціями і резервами розвитку зовнішньо-економічної діяльності аграрних підприємств Миколаївської області є наступні: висока залежність приморського і прикордонного регіону від зовнішньої торгівлі, особливо в частині імпорту й експорту продовольчих товарів; висока частка продовольчих товарів у структурі імпорту, що ставить під загрозу продовольчу безпеку регіону і країни; велика кількість неякісних імпортованих продуктів харчування; важливість експорту продовольства як чинника розвитку економіки Миколаївської області; недостатньо ефективне використання внутрішніх резервів конкурентоспроможності підприємств переробної сфери аграрного сектору. Для досягнення високої результативності формування конкурентоспроможного експортного потенціалу необхідна розробка обґрунтованих стратегій. Розроблення стратегій формування конкурентоспроможного експортного потенціалу може відбуватися на різних рівнях: аграрного сектору економіки регіону, підприємства та кожної окремої стратегічної бізнес-одиниці (господарського підрозділу підприємства).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження з зазначеної теми досить глибоко висвітлює І. Дергалюк [2], науковці С.В. Майстро і М.Г. Хірамагомедов фокусують увагу на процесі формування національного ринку в умовах глобалізації [5]. Дослідники І.М. Павленко, Ю.В. Науменко, О.В. Нікішина висвітлюють формування конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції [9; 12].

Серед науковців, що піднімають питання експортоспроможності сільськогосподарської продукції, можна звернути увагу на дослідження А.Р. Запольського, А.І. Українець [3], Г.М. Кулешова [4], П.Т. Саблук [13] та багатьох інших, які пов'язують експортні можливості галузі з органічним земле-

робством і виробництвом органічних овочів. Рівень сформованості та функціонування ринку овочевої продукції в значній мірі впливає на економічну ефективність овочевого виробництва.

Таким чином, науковий пошук інноваційних методів підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняного агропродовольчого підкомплексу на внутрішньому та зовнішньому ринках проводиться досить глибоко і всебічно.

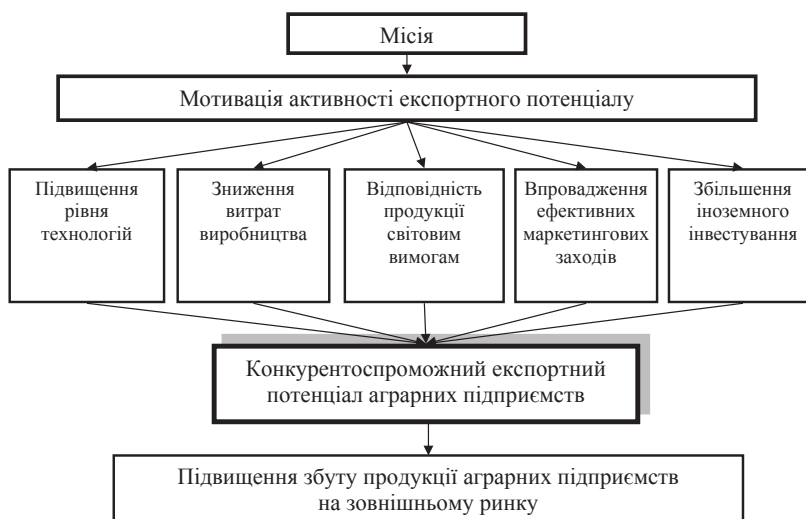
Мета дослідження полягає у виявленні параметрів формування та розвитку експортного потенціалу підприємств аграрного сектору Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу. Структура експортного потенціалу підприємства утворюється сукупністю елементів та їх зв'язків, які визначають його внутрішню будову та організацію як цілісного комплексу, що дозволяє найбільш ефективно досягати визначеної мети. Кожний з структуроутворюючих елементів має певні властивості у контексті дійсності та можливості, що є детермінантами експортно-орієнтованої спроможності підприємства. Експортний потенціал господарюючої ланки треба розглядати як складну систему взаємодіючих та взаємопов'язаних елементів, які підпорядковані реалізації єдиної мети – упровадження підприємства до мережі міжнародних економічних відносин.

Модель формування конкурентоспроможного експортного потенціалу аграрного сектору показано на рис. 1.

Найбільшим сільгосптоваровиробником Миколаївської області і взагалі України, національним інвестором і лідером з експорту зернових і олійних культур є ТОВ СП «Нібулон». Нібулон є 100-відсотковим експортером пшениці на ринки Йорданії та Джибуті. Більше 40% експортує в Бангладеш та Сирію, більше 30% – Філіппіни, більше 20% в Іспанію та Пакистан, і біля 15% в Лівію. Концерн «Прометей» є також важливим експортером зернових культур в регіоні [1]. Якісну цільномолочну продукцію широкого асортименту торгової марки «Президент» поставляє на зовнішній ринок ЗАТ «Лакталіс-Миколаїв». ЗАТ «Баштанський сирзавод» – один із лідерів в Україні з виробництва високоякісних сирів, масла торгової марки «Славія». У 12 країн світу надходять молочні консерви ЗАТ «Первомайський молочноконсервний комбінат». Соки та нектари ТОВ «Сандора» експортуються у 24 країни світу, в п'яти із яких є лідером ринку (Білорусь, Молдова, Азербайджан, Вірменія, Киргизстан).

На відміну від низки областей України Миколаїщина має традиційно позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу [2]. Найбільші обсяги експорту товарів забезпечили такі підприємства: ТОВ СП «Нібулон», ТОВ «Сандора», ТОВ «Агро-Торг».

Рис. 1. Модель формування конкурентоспроможного експортного потенціалу аграрних підприємств Миколаївської області

У той же час окремі показники, які характеризують рівень розвитку аграрного сектору економіки регіону (рівень продуктивності праці, розвиток сучасних технологій, рівень інтеграції підприємств у світогосподарську систему, розвиток матеріального, інвестиційного забезпечення), значно поступаються розвиненим територіально-економічним комплексам інших країн. Виходячи з цього, метою реалізації стратегії розвитку експортного потенціалу аграрного сектору Миколаївської області є перетворення існуючого потенціалу (шляхом повного використання наявних конкурентних переваг та формування нових через розширення зовнішньоекономічних зв'язків та структурну оптимізацію господарського комплексу) в реальне зростання показників діяльності регіональної економічної системи.

Найбільш перспективним шляхом досягнення цієї мети є акумуляція існуючих та мобілізація нових джерел інвестиційних ресурсів для використання їх на розширене відтворення найбільш ефективних виробничо-господарських підкомплексів регіону, сприяння просуванню їх продукції на міжнародному ринку.

Аналіз стану формування та тенденції реалізації експортного потенціалу підприємств аграрного сектору регіону дозволяють визначити основні проблеми та перешкоди у його подальшому розвитку:

- невисокий рівень конкурентоспроможності на світових ринках продукції багатьох підприємств-виробників у сільськогосподарських галузях та виробництві продуктів харчування;
- низькі фінансові можливості більшості внутрішньорегіональних підприємств для реалізації проєктів у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- відсутність досвіду менеджменту підприємств галузі у проведенні експортно-імпорتنих операцій, митному оформленні, укладанні зовнішньоторговельних контрактів;
- недостатня увага управлінського персоналу підприємств, які можуть стати учасниками зовнішньоекономічних операцій, сертифікації та стандартизації продукції, що виробляється ними;
- постійне зростання вартості проведення експортної діяльності, проблеми з відшкодуванням податку на додану вартість, що зумовлює втрати безпосередніх сільськогосподарських товаровиробників;
- наявність дискримінації, заборон з боку інших країн щодо вітчизняної агропродовольчої продукції (з боку Російської Федерації щодо молока – та м'ясопродуктів, зі сторони Європейського Союзу – квоти на імпорту зернопродукції тощо);
- втрата довіри з боку іноземних операторів щодо надійності вітчизняних постачачів агропродовольчої продукції, що обумовлено непослідовними та часто необґрунтованими кроками державних органів влади стосовно встановлення експортних обмежень [3];
- нерозвиненість страхових та кредитних інститутів забезпечення розвитку експортної діяльності;
- складність у вирішенні господарських спорів в українських судах та відсутність практики у відстоюванні інтересів в закордонних судових та інших органах.

Для підвищення конкурентоспроможності експортного потенціалу аграрного сектору Миколаївської області, нами запропоновано наступні шляхи його розвитку та реалізації (рис. 2).

Успішне просування інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності регіону на зовнішні ринки буде сприяти оптимізації структури економіки, створенню впізнаваної системи унікальних особливостей

Рис. 2. Запропоновані шляхи розвитку та реалізації експортного потенціалу аграрного сектору економіки Миколаївської області

Миколаївської області через розвиток його продуктової спеціалізації і розширення потенційних ринків збуту регіональних продуктів, а також призведе до максимального і збалансованого використання ресурсів регіону і одержання продуктів з високою часткою доданої вартості. При цьому, вважаємо, що базовими пріоритетами в просуванні інтересів підприємств – виробників агропродовольчої продукції за її межами можуть бути:

- підтримка підприємств, що функціонують на території області, продукція яких успішно реалізується в інших регіонах і за кордоном (відстрочення або розстрочення податкових платежів, першочергове відшкодування податку на додану вартість, надання позик на пільгових умовах та інші заходи державної підтримки);
- сприяння підприємствам області в розширенні ринків збуту продукції через розвиток міжрегіональної кооперації та міжнародних зв'язків;
- залучення регіональних підприємств та їх об'єднань до участі в виставково-ярмаркових заходах, що проводяться в Україні та за кордоном, з метою пропаганди регіональних товаровиробників і досягнень економіки Миколаївської області;
- залучення з інших регіонів господарюючих суб'єктів, що володіють наукоємними, високотехнологічними виробництвами;
- створення за рахунок міжнародного і міжрегіонального співробітництва зовнішніх умов для сприяння у використанні високих технологій для модернізації галузей промисловості, підтримки створення та виробництва високотехнологічної та наукомісткої продукції, розробки нової техніки і технологій;
- підтримка міжнародного та міжрегіонального співробітництва та зміцнення ділових взаємовідносин у сфері інтелектуальної діяльності;
- сприяння впровадженню систем сертифікації продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції для підвищення їх конкурентоспроможності на міжрегіональних і міжнародних ринках;
- сприяння веденню органічного землеробства на території регіону;
- стимулювання притоку інвестицій в розвиток і розширення мережі послуг та інфраструктури.

Економіка області та її зовнішньоекономічний комплекс потребують подальшого розвитку одного з найважливіших компонентів ринкової інфраструктури, яким є інформаційний сектор, здатний стати каталізатором в процесі розвитку експортного потенціалу. На нашу думку, з метою сприяння просуван-

ню аграрної продукції на зовнішній ринок необхідно організувати роботу за наступними напрямками:

- підтримка та регулярне оновлення офіційних сайтів органів влади, що відповідають за управління зовнішньоекономічною діяльністю на сервері державної адміністрації області у мережі Інтернет для широкого кола учасників зовнішньоекономічної діяльності області;
- підтримка та постійне поповнення наявних баз даних, створення нових інформаційних масивів;
- випуск рекламних продуктів, в тому числі і на основі застосування передових інформаційних технологій, поширення їх під час проведення виставок, презентацій, ділових зустрічей;
- ознайомитися із закордонною практикою підтримки експорту сільськогосподарської продукції і продовольства;
- розміщення регіональних випусків на сторінках місцевих і центральних засобів масової інформації, в спеціалізованих журналах.

Найважливішою передумовою використання та розвитку конкурентних переваг і наявних ресурсів у міжнародній торгівлі є підготовка і перепідготовка кадрів в галузі торговельної політики і міжнародного бізнесу.

Сьогодні на ринку праці області існує дефіцит фахівців зі знанням іноземних мов та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності для більшості підприємств, які мають перспективи для участі в міжнародному поділі праці: фінансистів, юристів, інженерів, технічних працівників. З огляду на це, роботодавць змушений залучати або менш кваліфікованих фахівців, або фахівців з інших регіонів, що стримує розвиток підприємств області.

Варто зазначити, що неабиякий вплив на формування конкурентоспроможного експортного потенціалу підприємств має державна політика. Експортна політика, на нашу думку, повинна бути спрямована на стимулювання національного товаровиробника аграрної продукції до збільшення кількісних та якісних показників виробництва. Разом з тим вона має сприяти економічному зростанню держави. Стосовно імпоротної політики, то вона не повинна перешкоджати розвитку вітчизняного виробництва як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках.

Висновки. У підсумку дослідження можемо зазначити, що однією з основних задач, що стоять перед аграрною галуззю Миколаївської області, є підвищення конкурентоспроможності власної продукції. Можливості для розвитку аграрного виробництва дозволяють не тільки повністю забезпечити потреби на-

селення в продовольчій продукції, створити стійку кормову базу для тваринництва, а й бути джерелом валютних надходжень до бюджету країни, так як у світі існує постійний попит на якісну продукцію. Однак повноправним учасником світового ринку можна стати, якщо виробництво буде стабільним, продукція – високої якості і конкурентоспроможною.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Буцик А.Г. Підвищення конкурентоспроможності виробництва в АПК : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.07.02 / А.Г. Буцик. – Тернопіль, 2004. – 20 с.
2. Дергалюк І.В. Національні інтереси України на світовому ринку зерна [Електронний ресурс] / І.В. Дергалюк // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. – 2009. – № 1. – С. 80-87. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsue_2009_1_12.pdf.
3. Запольський А.К. Екологізація харчових виробництв / А.К. Запольський, А.І. Українець. – К. : Вища школа, 2005. – 10 с.
4. Кулешова Г.М. Конкуренція і конкурентоспроможність в агропромисловому виробництві / Г.М. Кулешова // Економіка АПК. – 2008 – № 3. – С. 126-132.
5. Майстро С.В. Ринок зерна в Україні: сучасний стан та напрямки державного регулювання [Електронний ресурс] / С.В. Майстро, М.Г. Хірамагомедов. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/01.pdf>.
6. Маркетинг: принципи і функції : навч. посібник / За ред. О.М. Азарян. – К. : НМЦВО Мін. освіти і науки України, 2001. – 320 с.
7. Мельник Л.Г. Екологічна економіка / Л.Г. Мельник. – Суми : Університетська книга, 2006. – 248 с.
8. Месель-Веселяк В.Я. Напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 7-14.
9. Нікішина О.В. Механізм підвищення конкурентоспроможності українського зерна на внутрішньому і зовнішньому ринках / О.В. Нікішина // Труді Одеського політехнічного університету. – 2008. – Вип. 1(29). – С. 260-265.
10. Олійник Т.І. Тенденції, фактори та перспективи розвитку господарств різних категорій в аграрному секторі економіки України / Т.І. Олійник // Економіка України. – 2007. – № 7. – С. 56-64.
11. Островський П.І. Аграрний маркетинг : навчальний посібник / П.І. Островський. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 224 с.
12. Павленко І.М. Механізми підвищення конкурентоспроможності зерновиробництва [Електронний ресурс] / І.М. Павленко, Ю.В. Науменко. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/>.
13. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2008. – 632 с.
14. Україна – нова світова житниця? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zerno.org.ua/>.
15. Швиданенко О.А. Сучасні критерії конкурентоспроможності: ефективність та інноваційність / О.А. Швиданенко // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 8. – С. 145-153.